

УДК: 378:37.011.3:78:7.071.2

ПРОБЛЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В
ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ
ПІДГОТОВКИ

ПРОБЛЕМА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
МОБИЛЬНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ
МУЗЫКИ В ПРОЦЕССЕ ИНСТРУМЕНТАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКИ

PROBLEM PROFESSIONAL MOBILITY
OF FUTURE MUSIC MASTER IN PROCESS
INSTRUMENT TRAINING

Кабур Л.М.
Кабур Л.Н.
Kabur L.N.

Аннотация. В статье рассмотрена проблема формирования профессиональной мобильности будущего учителя музыки в процессе инструментальной подготовки. Сделан анализ основных особенностей инструментальной подготовки студентов музыкально-педагогических факультетов и институтов искусств высшей школы. Определены цели и задачи инструментально-исполнительской деятельности.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, будущий учитель музыки, инструментальная подготовка.

Summary. The article is sanctified to the problem forming of professional mobility of future music teacher during instrumental training. It was made analysis the basic special instrumental training of students musically pedagogical faculties and institution of art higher school. Determined object and problem in the instrumental- performer of activity.

The process of forming of professional mobility of future music master is directly related to the structure of professional preparation of students musically pedagogical species, determined by the specific of musical education and combines in in self psychological, pedagogical and musically

caring out research directions. Professional activity of music master is multifunction, it has specific features. Music master simultaneously comes forward in a few roles: a teacher teaches children to bases of musical art, an educator assists education and forming of spiritual values of personality, as a musician propagandizes a musical art. This universality of professional labour of music master becomes basis on for his professional mobility.

Key words: professional mobility, future music master, instrumental training.

Анотація. У статті розглянуто проблему формування професійної мобільності майбутнього вчителя музики в процесі інструментальної підготовки. Зроблений аналіз основних особливостей інструментальної підготовки студентів музично-педагогічних факультетів та інститутів мистецтв вищої школи. Визначені мета і завдання інструментально-виконавської діяльності.

Ключові слова: професійна мобільність, музично-педагогічна діяльність, майбутній вчитель музики.

Постановка проблеми. Головною тенденцією розвитку сучасного суспільства є соціально-економічні зміни, прискорення розвитку науково-технічного прогресу, запровадження інноваційних досягнень науки і освіти, оновлення інформаційних і навчальних програм. Відповідно з цим, безупинно змінюються якість і умови професійної діяльності сучасного вчителя, що вимагає від нього на протязі всього життя неодноразово освоювати нові способи та види діяльності в професії, швидко реагувати на зміни та успішно адаптуватися до цих змін, підвищувати рівень кваліфікації та освіти, оперативно оновлювати свої знання, гнучко орієнтуватися в інформаційному середовищі, тобто бути професійно - мобільним.

У зв'язку зі зміною парадигми музичної освіти виникла необхідність якісно нового підходу до підготовки майбутніх фахівців у цій галузі, формування в нього значущих якостей: бути мобільним,

генерувати оригінальні ідеї, приймати сміливі нестандартні рішення, творчо реалізовувати себе в інноваційному педагогічному просторі, готовим до саморозвитку та самореалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти проблеми формування професійної мобільності розглядалися в ряді економічних (Є. Іванченко, С. Капліна, Н. Кожемякіна, С. Савицький), соціологічних (Ю. Биченко, Т. Заславська, Л. Лесохіна, А.В. Мудрик, П. Сорокін), та психолого-педагогічних досліджень (Л. Горюнова, З. Курлянд, І. Нікуліна, Л. Сушенцева). В контексті вирішення задач музично-педагогічної освіти формування професійної мобільності фахівця знаходить своє відображення в дослідженнях (Є. Абдулін, Л. Арчажнікова Л. Рапатська). На сучасному етапі проблема розвитку та вдосконалення виконавської діяльності музикантів-інструменталістів розглядається в руслі системного аналізу музично-виконавських процесів. Проблема формування виконавських здібностей розглядалася на основі педагогічних (Л. Арчажнікова, О. Апраксіна, А. Гордійчук, Т. Рязанова, Ю. Алієв та ін.) і мистецтвознавчих (Б. Астаф'єв, Г. Єрмакова, І. Ляшенко, А. Сохор) тлумачень музичної культури особистості; теорії виконавського мистецтва (В. Белікова, О. Бодіна, Є. Гуренко, Н. Корихалова, Я. Мільштейн, В. Ражніков).

Мета статті. Мета даної статті полягає у розгляді основних особливостей інструментальної підготовки, проблем пов'язаних з музично-виконавською діяльністю та визначенні основних завдань інструментальної підготовки в контексті формування професійної мобільності майбутніх вчителів музики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою складовою фахової підготовки студентів музично-педагогічних факультетів та інститутів мистецтв вищої школи є інструментальна підготовка, яка залучає майбутніх учителів до виконавських традицій, норм культури, до художньо-естетичних цінностей та разом з тим має значні резерви не

лише для вияву індивідуальності, самостійності, творчої активності, а й для формування професійної мобільності. Для розгляду проблеми формування професійної мобільності майбутнього вчителя музики визначимо основні особливості інструментальної підготовки як засобу та контексту формування професійної мобільності.

Змістом інструментально-виконавської підготовки є система узагальнених знань про закономірності розвитку теорії та історії музики, про сутність і специфіку музичного мистецтва як засобу художнього відображення дійсності, його суспільно історичної зумовленості і соціальної значущості. Інструментально-виконавська та педагогічна діяльність майбутнього вчителя музики ніколи не буде вдалою, а знання ґрунтовними без належної теоретичної підготовки, яка формується системою загально-музичних знань (понять, термінів, історії художньої культури та музичного мистецтва), а також інструментальних знань (історії музично-виконавського мистецтва, специфічної інструментальної термінології та аплікатури, теорії формування виконавської майстерності). Крім того, інструментально-виконавська підготовка забезпечує майбутньому вчителю знання основних категорій музичного мистецтва і музикознавчих понять, необхідних у його практичній діяльності, а саме: зміст і форма твору, музичний образ і музична мова, музична драматургія, засоби музичної виразності, розуміння інтонаційної природи музичного мистецтва, його жанрової основи, художньо-структурних особливостей різних музичних жанрів.

Проблеми пов'язані з інструментально-виконавською діяльністю досліджуються в багатьох дисертаційних дослідженнях. В цих роботах дається її дидактичне обґрунтування (Г.Ніколаї); досліджується процес формування виконавських умінь (Є. Куришев); педагогічно-виконавська майстерність (І.Мостова); виконавська культура (Н. Згурська) та художня інтерпретація (В. Крицький); аналізуються особливості спільної музично-виконавської діяльності (М. Моїсєєва).

Характеризуючи специфіку визначених складових, науковці відзначають тісний взаємозв'язок кожного з них з педагогічною діяльністю, високу інтенсивність, різноманітність форм та умов реалізації, що передбачає широке використання практичного музикування у співвідношенні з поясненнями та художньо-педагогічним ануванням музичного матеріалу. Підтвердженням цього є думка Г. Падалки, що «умови музично-педагогічної діяльності вимагають від вчителя музики інтеграційних виконавських умінь – співати та акомпанувати власному співу, грати та вміти дати словесну інтерпретацію виконаному, здійснювати диригентський показ та одночасно інструментально підтримувати спів дітей тощо» [5, с. 104].

Специфіка музично-педагогічної діяльності органічно пов'язує педагогіку з музичним виконавством. Виконавська діяльність учителя передбачає його різнобічну освіченість, наявність виконавської культури, знайомство із суміжними царинами мистецтва, професійну компетентність, багатство емоційного світу, оскільки без розвинутої здатності сприймати та співпереживати він не зможе впливати на сфери почуттів учнів. Отже, музично-виконавська підготовка є провідним компонентом музично-педагогічної діяльності.

Аналіз опрацьованої літератури говорить про те, що до основних завдань інструментальної підготовки слід віднести наступні:

- розвиток музично-творчих здібностей студента (музичний слух та пам'ять, відчуття ритму, рухо- моторний комплекс, художньо-образне мислення, фантазія, уява та ін.);
- оволодіння основними напрямками світової та вітчизняної інструментальної музики (бароко, класицизм, романтизм та ін.) у виконавському аспекті; формування умінь грамотно, технічно, стилістично вірно та художньо виразно виконувати сольну інструментальну програму;

- освоєння репертуару включеного у шкільні програми зі слухання музики (вміння виконувати фрагменти творів, зосереджуючи увагу дітей на найбільш виразних та важливих моментах, давати до них словесний коментар);
- розвиток навичок самостійної роботи студента над музичними творами та здібностей аналізувати якість свого виконання, оволодіння методикою навчання гри на музичному інструменті;
- набуття досвіду концертмейстерської роботи (акомпанування хоровому та сольному співу, спів під власний супровід, вміння читати з аркуша й транспонувати партію акомпанементу, підбирати на слух мелодії та супровід популярних пісень, оволодіння уміннями перекладень, гри в ансамблі тощо);
- опанування формами та методами роботи, необхідними для проведення на високому професійному рівні різноманітної позакласної музично-виховної роботи з учнями (лекції-концерти, гурткова робота тощо).

Суттєвим фактором вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики є інтенсивний розвиток сукупності здібностей як професійно- педагогічних так і музично-творчих, які є важливою складовою інструментально-виконавської підготовки та надають можливість в повній мірі розкрити професійні та особистісні риси інструменталіста, спрямовують на практичне використання в майбутній інструментально-виконавській діяльності. Проведений аналіз низки наукових і методичних робіт музикантів-педагогів і психологів дозволив визначити багаторівневу структуру та сутність цих здібностей, яка синтезує виконавські здібності, музичні здібності, загальні здібності. Інтеграція таких здібностей як художньо-творча інтуїція, художньо-образне мислення та уява, здатність до художньо-творчої самореалізації впливає на позитивні зміни в розвитку творчих педагогічних якостей, які в свою чергу спрямовані на формування такої

здібності як професійна мобільність, яка забезпечує активність та готовність студента-музиканта творчо реалізовувати себе в інноваційному педагогічному просторі, відповідно до змін економічного та соціального розвитку суспільства.

Необхідність виховувати музикою за допомогою виконавського мистецтва потребує вільного володіння музичним інструментом, а отже – значної уваги до формування виконавської культури студента, що передбачає, з одного боку, осягнення авторського змісту та формування власної виконавської концепції, з іншого знаходження та вдосконалення засобів її реалізації. В свою чергу це вимагає досягнення збалансованості між доцільними виконавськими прийомами музичної виразності та високопрофесійним рівнем технічного апарату для відображення глибини образно-художнього світу твору, що виконується. Кожне виконавське завдання має вирішуватись не тільки за допомогою логічних операцій, але й через переживання музичного образу. Широта емоційного діапазону, багатство та різноплановість художніх відчуттів, здатність передавати ці відчуття слухачам – необхідні якості майбутнього викладача-музиканта. Водночас реалізувати у звучанні художні ідеї автора твору і власну інтерпретаторську концепцію можливо лише при наявності виконавської волі, вмінні управляти своїм емоційним станом та розумінні психологічного стану слухачів.

Майбутньому вчителю музики потрібна не тільки сукупність професійних навичок, інструментально-виконавська підготовка, але і філософська культура мислення: уявлення художньої картини світу, цілісності процесу музичної творчості, особистості митця, відчуття причетності до процесів світобудови, культуротворчості. Це сприяє формуванню у студентів усвідомленого ставлення як до власного естетичного світосприйняття, так і до формування сприйняття та адекватної оцінки краси світу школярів. Тому творчість у професійній

підготовці майбутніх вчителів музики є домінантою, що здатна реалізувати усі здібності педагога-музиканта. [2, с. 100].

У системі мистецьких навчальних закладів майбутні вчителі музики мають можливість активно долучатися до різних видів інструментальної діяльності: індивідуального, колективного музикування. В процесі опанування такими музично-виконавськими дисциплінами як «Основний музичний інструмент», «Ансамблеве музикування», «Додатковий музичний інструмент», «Концертмейстерський клас» студент-музикант формує здатність орієнтуватися в різних видах інструментально-виконавської діяльності, відмінними ознаками якої є висока інтенсивність, різноманітність умов здійснення, широке використання прийомів практичного музикування. Багатоваріантність та поліфункціональність інструментально-виконавської діяльності вимагає від майбутнього вчителя музики володіння багатьма знаннями і вміннями, а саме: вільне володіння інструментом, яке включає виконавську техніку, темброву та динамічну палітру, якісне звукове інтонування; швидке читання з листа нотного тексту; уміння розкрити художній зміст твору, створювати своє власне трактування, художню інтерпретацію; ілюструвати твір за допомогою гри та співу, володіти основами ансамблевої гри та керувати процесом колективного виконання, діагностувати інструментальне виконання; уміння аранжування музичного твору, гармонізація та інструментування по слуху; організаційні вміння, проводити репетиції, організовувати концертні виступи, підбирати репертуар та ін. Мобільна зміна видів педагогічної та навчальної діяльності, мобільна зміна стилю музичної діяльності спрямована на вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики та стає передумовою формування його професійної мобільності, надає можливість швидко та ефективно реалізувати себе в процесі інструментально-виконавської діяльності та різних аспектах професійної діяльності.

Отже, важливим компонентом професійної мобільності поряд із особистісними здібностями є фундаментальні знання та узагальнені способи діяльності. Це пояснюється тим, що однією з основних характеристик професійної мобільності педагога є швидке освоєння нових знань, які є необхідними для розширення професійної діяльності або опанування іншою професією.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрому. Системне бачення професії учителя, володіння узагальненою системою професійно-педагогічних та суміжних галузей науки, уміння їх швидкого та ефективного застосування формує у майбутнього вчителя музики готовність до професійної мобільності. Основними завданнями інструментальної підготовки в контексті формування професійної мобільності стають: залучення майбутніх учителів до виконавських традицій, норм культури, до художньо-естетичних цінностей, спрямованість на індивідуальність, креативність мислення, самостійність, самореалізацію, самовдосконалення, творчу активність. Враховуючи функціонально-діяльнісну особливість професійної мобільності, яка спрямована на активізацію та реалізацію творчого потенціалу майбутнього вчителя музики вона набуває особливого значення в інструментально-виконавській діяльності. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку ми вбачаємо в розробці методичних засад формування професійної мобільності майбутніх вчителів музики з урахуванням особливостей інструментально-виконавської діяльності.

Література

1. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю.- К.:Знання України, 2004.- с.738

2. Головіна О.Л. Музична педагогіка: традиції, перспективи// Проблеми загальної і професійної педагогіки. Зб.наук.праць.- Харків., 2000.- с.100
3. Гузій Н.В. Основи педагогічного професіоналізму: Навч.пос.- К.: НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2004.- с. 155
4. Зязюн І.А. Наука і мистецтво педагогічної дії//Професійна освіта: педагогіка і психологія. Т.ІІІ-Ченстохова-Київ, 2001.- №3.-с. 360
5. Падалка Г.М. Музична педагогіка. Курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти. – За ред. В.Г. Бутенка.-Херсон: ХДП, 1995.- с. 104